

FRED TEEVEN

Marishka Neekilappillai (RuG) & Mojan Samadi (UL)

Ars Aequi sprak met de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven. Hij vervult die functie sinds 2010. Daarvoor was hij lid van de Tweede Kamer, eerst namens Leefbaar Nederland en later namens de VVD. Ook is hij jarenlang werkzaam geweest als officier van justitie en medewerker van de FIOD. Wij stelden hem vragen over zijn studie, carrière, en een bijzondere juridische ervaring.

Waarom heeft u gekozen voor een rechtenstudie?

Ik werkte al een jaar of zeven bij de FIOD toen ik begon met mijn rechtenstudie. Eigenlijk was ik opgeleid tot belastingcontroleur, maar door mijn werk bij de FIOD werd mijn interesse gewekt voor het strafrecht, eerst alleen in fraudezaken maar later ook in het bredere strafrecht. Ik besloot dat ik graag officier van justitie wilde worden, zodat ik echt zelf zaken kon doen, en ging daarom in de avonduren rechten studeren aan de VU. Het is een heel andere ervaring om een avondstudent te zijn. Je hebt dan natuurlijk niet echt een studentenleven omdat je al een baan hebt en gericht studeert om je meer te verdiepen in die baan of een andere baan nastreeft.

Heeft u zich dan ook vanaf het begin heel specifiek op het strafrecht gericht?

Niet helemaal, ik heb zowel rechtsgeleerdheid als notarieel recht gestudeerd. Omdat ik altijd al geïnteresseerd was in het erfrecht, koos ik beide studierichtingen. Zo'n studie kun je op twee manieren aanpakken: je kunt elk vak proberen te doorgronden of je richt je op de vakken die je echt nodig hebt en de andere vakken doe je omdat je het tentamen moet halen. Dat laatste had ik bijvoorbeeld met het privaatrecht. Het grappige is wel dat ik met die vakken waarvan ik toen dacht dat ik er niks aan zou hebben, nu als politicus wel te maken krijg. Het mooie aan een rechtenstudie is dat je erg *allround* wordt opgeleid. Je leert een bepaalde manier van logisch denken, hoofd- en bijzaken van elkaar scheiden en dingen opzoeken. Dat verloor je niet meer. Natuurlijk moet ik nu ook veel doen aan thuisstudie, bijvoorbeeld als ik een wetsvoorstel moet voorbereiden. Ik moet nu het wetsvoorstel lesbisch ouderschap behandelen. In de Tweede Kamer is dat anders dan in de Senaat. In de Tweede Kamer zitten veel generalisten

met algemene juridische kennis, terwijl in de Eerste Kamer veel hoogleraren en notarissen zitten die specifieke kennis van zaken hebben. Al met al is het aardig om te zien dat ik dat gedeelte van mijn rechtenstudie gebruik waarvan ik in de verste verte niet had gedroomd dat ik er nog iets mee zou doen. Rechtssociologie bijvoorbeeld, vreselijk. Maar dat heb ik nu dus nodig.

Even terug naar uw werk als officier van justitie, want u bent daarna pas de politiek in gegaan. Hoe was die overstap eigenlijk? Ik ben twee keer de politiek in gegaan, eerst in 2002 voor een jaar. Dat was niet zo succesvol. Van een superspecialist word je een supergeneralist, zeker in zo'n kleine partij als Leefbaar Nederland. Dan moet je niet alleen wat vinden van justitie, je moet van alles wat vinden. Ik was natuurlijk een ontzettende specialist, ik richtte mij als officier op zware criminaliteit en fraude.

Als officier van justitie had u een duidelijk beeld van het strafrecht. Heeft dat uw politieke voorkeur of visie beïnvloed?

Dat beeld wordt natuurlijk gevormd op de universiteit, maar is ook afhankelijk van hoe je politiek georiënteerd en geïnteresseerd bent. Je ziet dat rechtenstudenten veelal vanuit een 'advocatenblik' worden opgeleid, er is nu eenmaal veel nadruk op de rechten van het individu versus de almachtige staat. Vanwege mijn achtergrond bij opsporingsdiensten had ik bepaalde opvattingen over wat je met het strafrecht doet en die waren bij mij anders gekleurd dan bij de meeste dagstudenten. Ik had ook advocaat kunnen worden, een aantal medestudenten heeft die keuze gemaakt, maar ik wilde de andere kant van de samenleving verdedigen. Het collectief in plaats van het individu. Als officier heb ik ook wel eens gekeken hoe ver ik nog kon gaan zodat het nog net aanvaardbaar is voor de rechter. Zo heb ik ook wel eens

geopereerd. Op de rand van de vulkaan, hoe kun je nog een bloem plukken zonder dat je in de vulkaan valt als officier? Waar zitten de grenzen? Ik vond het interessant om advocaten tegenover me te hebben die ook de grenzen opzochten. Als iedereen een beetje binnen die bandbreedte blijft, in de grijze middenmoot opereert, krijg je geen mooie arresten. Die ontstaan als advocaten en officieren de randen opzoeken van het recht. Daar wordt het recht gevormd, niet in het midden. Zo kijk ik er tegenaan. Ik ben niet iemand die in die grijze middenkolom blijft.

Als iedereen een beetje binnen die bandbreedte blijft, in de grijze middenmoot opereert, krijg je geen mooie arresten. Die ontstaan als advocaten en officieren de randen opzoeken van het recht

Wat bedoelt u met 'het opzoeken van de randen van het recht'?

Wat is toegestaan in de strafvordering is een gegeven. Dat staat in de wet. Maar toen ik begon stonden veel dingen niet in de wet. De kroongetuige was hier een schoolvoorbeeld van. Toen wij in 1995 met de kroongetuigen begonnen, was hierover niks geregeld in de wet. Mag je tegen iemand zeggen dat hij niet wordt vervolgd, of dat hij wel wordt vervolgd, maar dat er niet meer geëist wordt dan de helft van wat anders zou worden geëist? Of mag je tegen iemand zeggen dat je bij hem niks zal ontnemen? Denk bijvoorbeeld aan de situatie dat het Openbaar Ministerie afsprekt met een verdachte, van wie bekend is dat hij twee miljoen heeft

verdiend met drugssmokkel, dit geldt niet te zullen wegnemen als deze verdachte wordt veroordeeld, indien hij een verklaring aflegt tegen een ander. Kortom: al dat soort toezeggingen, de zogenaamde 'grote vis, kleine vis'-verhalen. En dan kijken waar het schip strandt. Er zijn ook toezeggingen gedaan die vielen in de categorie 'eens maar nooit weer', als je de Hoge Raad erop naleest. Van 'zo willen we het eigenlijk niet hebben, maar gezien het grote belang van de zaak vinden we het voor deze ene keer goed'.

Heeft u een bijzondere juridische ervaring gehad die tekenend is geweest voor uw verdere carrière of visie op het recht?

Waar ik me als officier altijd mateloos aan heb gestoord was de positie van slachtoffers. Ik heb af en toe met kromme tenen gezeten bij geweldzaken waarbij een nabestaande achter in de zaal werd gezet, niks mocht zeggen of snel werd afgekap, terwijl we vier uur lang naar een ontkennende verdachte moesten luisteren. Ik heb toen gedacht: hier gaan we een eind aan maken, aan die onzin, we gaan het slachtoffer en de nabestaanden een volwaardigere positie geven. Dat was ook een van de redenen waarom ik de politiek in ging.

Als wetgever ben je in staat de wet te veranderen en dat doen we ook, soms tot grote irritatie van juristen

*Dat u veel wil veranderen in de wet is duidelijk. Sinds uw aantreden als staatssecretaris zijn er veel nieuwe wetten gekomen. Als wetgever ben je in staat de wet te veranderen en dat doen we ook, soms tot grote irritatie van juristen. De wetgevingsmachine is aangezet. Maar ik voer die veranderingen door vanuit mijn grote belevenissen rondom slachtoffers en nabestaanden in die zalen. Ik ben bezig om te zorgen dat bij levensdelicten nabestaanden niet meer in een hokje worden opgevangen waar ook de familie van de verdachte zit. En dat een slachtoffer meer mag zeggen dan het leed dat hem is aangedaan, bijvoorbeeld over de schuld van de verdachte, de kwalificatie en over de strafmaat. Ik geloof daar ook echt in. Ik zie ook wel wat in de Amerikaanse *guilty plea* en juryrechtspraak. Ik ben er een groot voorstander van dat de gewone burger meer in de zaal is en de deskundige iets minder.*

Meer democratie en minder technocratie. Of heeft het ook met efficiëntie van de rechtspraak te maken?

Minder zaken bij de rechter maakt het rechtssysteem wel sneller. Het Amerikaanse systeem, waarin je als iemand schuld bekend alleen nog over de straf praat, is effectief. Dan hoeft je alleen nog de hele grote zaken voor een jury af te doen. Het mag van mij

ook wel een combinatie zijn, zoals het Belgische systeem.

Hoe verhoudt uw visie over meer democratie in de rechtspraak zich tot ons stelsel? Moet ons continentale stelsel ter discussie worden gesteld?

Daar is het te vroeg voor, het staat ook niet in het verkiezingsprogramma van de VVD. Ik denk dat dat op den duur wel zal gebeuren. Het is niet iets wat binnen vijf jaar geregeld is, er gaan nog twee generaties overheen voordat dat vorm krijgt. Het is niet tegen te houden dat de burger meer stem krijgt in dit proces. Het idee dat deze invloed ten koste gaat van de kwaliteit is een misvatting. Dat wordt gauw geroepen door personen die het niet willen, maar uit onderzoek is bijvoorbeeld gebleken dat als burgers de straf moeten bepalen in zaken waarvan ze niet weten wie er terechtstaat, veel burgers niet hoger straffen dan rechters. Onderbuikgevoelens zijn dus helemaal niet zo van invloed.

Over onderbuikgevoelens gesproken: de media en politiek spelen vaak in op gevoelens van onveiligheid van burgers, terwijl cijfers laten zien dat Nederland steeds veiliger wordt. Waar komt dat door?

Onveiligheid is ook een subjectief gevoel, geen objectief gegeven. Dus je kunt je in objectief veilige wijken toch hartstikke onveilig voelen. Het omgekeerde kan ook: ik woon in zo'n 'onveilige wijk' in Amsterdam, toch voel ik me veilig op straat. Het gevoel van onveiligheid kan beïnvloed worden door verschillende factoren, zoals tijd, plaats, leeftijd en datgene wat je hebt meegemaakt. Volgens mij gaan jullie heel gemakkelijk 's avonds met de fiets van station Duivendrecht naar huis. Totdat je een keer van je fiets wordt gegooid en van je tas wordt beroofd. Dan beginnen de onveiligheidsgevoelens en ga je anders reageren als je iets leest in de krant. Dat geldt niet voor iedereen, maar voor sommige mensen wel. Dat ene incident bepaalt sterk hoe onveilig iemand zich voelt.

Maar het is een feit dat er voor het eerst sinds twintig jaar minder gedetineerden zijn dan personeel bij de Dienst Justitiële Inrichtingen. Dit kan allerlei redenen hebben:

de politie werkt niet, ze arresteren niemand meer, aan de criminaliteit wordt niks gedaan, maar het kan ook simpelweg zo zijn dat het echt veiliger wordt. Ik weet het niet en volgens mij kun je het ook niet makkelijk wetenschappelijk onderzoeken. In de politiek wordt er natuurlijk ook ingespeeld op dat onveiligheidsgevoel. Als je in de oppositie zit en je wil zetels hebben, dan is het makkelijk om tegen de staatssecretaris te zeggen dat-ie het niet goed doet. Maar nu er minder mensen in de gevangenis zitten dan ooit, kan ik zeggen dat het beleid van Rutte I zijn vruchten heeft afgeworpen na drie jaar. Het gaat eindelijk doordringen.

Hoopt u met meer burgerparticipatie in het (straf)recht dat gevoel van veiligheid te versterken?

Ook om meer begrip te creëren voor hoe het recht werkt. Het is fijn om niet altijd dat standaardverhaal te horen dat in Nederland slap wordt gestraft. Dat is in feite niet zo, en geldt zeker niet voor zware criminaliteit. Dat vind ik niet per definitie slecht of goed, maar er is wel een misvatting op dat terrein.

Wat is uw tip voor studenten?

Doe niet al te lang over je studie in de huidige tijd. Alleen maar genieten en niet studeren, die tijd hebben we gehad. Als je te veel van het studentenleven geniet, kom je niet meer aan de bak in deze tijd. ■